



การคิดเชิงวิเคราะห์ เป็นความคิดพื้นฐานสำหรับการคิดในมิติอื่น เช่น การคิดเชิงกลยุทธ์ การคิดเชิงเปรียบเทียบ การคิดเชิงสร้างสรรค์ เป็นต้น

การคิดเชิงวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการจำแนกแฉกแฉงองค์ประกอบต่างๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น เพื่อค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของสิ่งที่เกิดขึ้น

การคิดเชิงวิเคราะห์ เปรียบเสมือนการเห็น **“ผลลัพธ์”** ของบางสิ่งแล้วไม่ด่วนสรุปทันที แต่พยายามหาข้อเท็จจริงที่ถูกต้องว่าผลลัพธ์ที่เห็นนั้น เกิดจาก **“สาเหตุที่แท้จริงคืออะไร”** โดยมาจากสมมุติฐานที่ว่า ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นมานั้น ย่อมมีที่มาที่ไป ย่อมมีเหตุมีผล และมีองค์ประกอบย่อยๆ ซ่อนอยู่ภายใน ซึ่งอาจจะสอดคล้องหรือตรงกันข้ามกับสิ่งที่ปรากฏภายนอก ดังนั้น การจะเข้าใจสภาพที่แท้จริงจึงจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ เพื่อตอบคำถามที่ว่า **“สิ่งนี้ เป็นมาจากอะไร และเพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น”** ก่อนที่เราจะสรุปความหรือตัดสินใจบางอย่างเกี่ยวกับเรื่องนั้น

องค์ประกอบของการคิดเชิงวิเคราะห์

1. ความสามารถในการตีความ

การตีความ หมายถึง การพยายามทำความเข้าใจและให้เหตุผลแก่สิ่งที่เราต้องการจะวิเคราะห์ เพื่อแปลความหมายที่ไม่ปรากฏโดยตรงของสิ่งนั้น เป็นการสร้างความเข้าใจต่อสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ โดยตัวข้อมูลไม่ได้บอกโดยตรง แต่เป็นการสร้างความเข้าใจที่เกินกว่าสิ่งที่ปรากฏในข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์ และการตีความของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับความรู้ จากประสบการณ์ หรือการตีความจากข้อเขียนว่าผู้เขียนมีแรงจูงใจอะไรในการเขียน เขียนไปเพื่ออะไร

2. ความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่จะวิเคราะห์

การจะวิเคราะห์ได้ดีนั้นจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานในเรื่องนั้น เพราะความรู้จะช่วยในการกำหนดขอบเขตของการวิเคราะห์ แฉกแฉงและจำแนกได้ว่าเรื่องนั้นเกี่ยวข้องกับอะไรมีองค์ประกอบย่อยๆ อะไรบ้าง มีทั้งหมดหมู่ จัดลำดับความสำคัญอย่างไร และรู้ว่าอะไรเป็นสาเหตุก่อให้เกิดอะไร

3. ความช่างสังเกต ช่างสงสัย และช่างถาม

- ❖ ต้องเป็นคน **ช่างสังเกต**สามารถค้นพบความผิดปกติท่ามกลางสิ่งๆ ที่ดูอย่างผิวเผินแล้วเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น
- ❖ ต้องเป็นคน **ช่างสงสัย**เมื่อเห็นความผิดปกติแล้วไม่ละเลยไป แต่หยุดพิจารณา ขบคิด ไตร่ตรอง
- ❖ ต้องเป็นคน **ช่างถาม**ชอบตั้งคำถามกับตัวเองและคนรอบๆ ข้างเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่การคิดต่อเกี่ยวกับเรื่องนั้น การตั้งคำถามจะนำไปสู่การสืบค้นความจริงและเกิดความชัดเจนในประเด็นที่ต้องการวิเคราะห์

จากองค์ประกอบทั้ง 3 ข้อ โดยยึดหลักการตั้งคำถาม 5W 1H (Who What When Why และ How)

4. ความสามารถในการหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล

นักคิดวิเคราะห์จะต้องมีความสามารถในการหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล สามารถค้นหาคำตอบได้ว่า

- ✗ อะไรเป็นสาเหตุให้เกิดสิ่งนี้
- ✗ เรื่องนั้นเชื่อมโยงกับเรื่องนี้ได้อย่างไร
- ✗ เรื่องนี้มีใครเกี่ยวข้องบ้าง เกี่ยวข้องกันอย่างไร
- ✗ เมื่อเกิดเรื่องนี้ จะส่งผลกระทบต่ออย่างไรบ้าง

หลักการคิดเชิงวิเคราะห์

หลักการคิดเชิงวิเคราะห์โดยพื้นฐานเกี่ยวข้องกับ การจำแนกแจกแจงข้อมูลออกเป็นส่วนๆ ตรวจสอบอย่างละเอียด หาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล เพื่อทำความเข้าใจ ก่อนที่จะประเมินและตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องนั้น และมองสิ่งนั้น “ตามเนื้อผ้า” หรือ “มองสิ่งที่เห็น...ให้เป็น...เช่นที่มันเป็นอยู่” เพื่อให้รู้ว่าเรื่องนั้นเกี่ยวกับอะไร **ไม่ด่วนสรุปหรือด่วนแสดงทัศนะใดๆ** เกี่ยวกับเรื่องนั้น พยายามทำความเข้าใจ หาที่มาที่ไปเกี่ยวกับเรื่องนั้น เชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงเหตุผล เพื่อให้รู้ข้อเท็จจริงก่อนที่จะดำเนินการใดๆ ลงไป

นักคิดวิเคราะห์ที่ดี

- ❖ รับข้อมูลอย่าด่วนสรุป...ตีความให้กระจ่าง
 - กำหนดนิยามที่ตรงกัน
 - ตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเหตุผล
- ❖ มีปัญหาอย่าด่วนแก้...ตรวจสอบให้แน่นว่า “อะไรคือปัญหา?...” มีปัญหาจะอย่างไร?...
- ❖ ฝึกการตั้งคำถามเชิงวิเคราะห์
 -ใคร (Who)
 -ทำอะไร (What)
 -ที่ไหน (Where)
 -เมื่อไร (When)
 -อย่างไร (How)
 -เพราะเหตุใด ทำไม (Why)



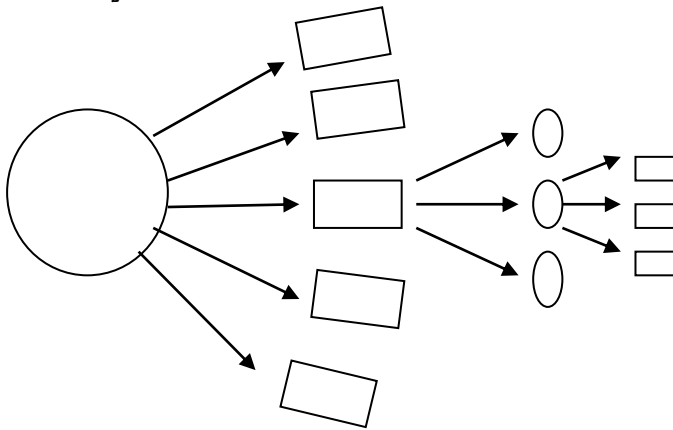
แล้วเราจะคิดเชิงวิเคราะห์เรื่องอะไร.....อย่างไร !!!!!!!

เราจะวิเคราะห์เรื่องอะไรบ้าง และจะวิเคราะห์อย่างไร โดยเน้นในเรื่องพื้นฐานที่จะเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน อาทิ

1. การวิเคราะห์เพื่อจำแนกแจกแจงความคลุมเครือให้ชัดเจน

คือ ในเรื่องที่มีความซับซ้อนต้องทำความเข้าใจให้กระจ่าง

การจำแนกแยกแยะในเรื่องๆหนึ่ง ที่ภายในมีองค์ประกอบย่อยๆ อยู่เป็นจำนวนมาก อาจทำการแยกย่อยออกมาเป็นหมวดหมู่ ย่อยลงไป



2. วิเคราะห์ความน่าจะเป็น

เมื่อได้รับข้อมูลต่างๆ มา ไม่ควรด่วนสรุป ต้องจำแนกแยกแยะข้อมูลที่เราได้รับมานั้น น่าเชื่อถือ - ไม่น่าเชื่อถือ มีเหตุผล - ไร้เหตุผล มีความน่าจะเป็นสูง - มีความน่าจะเป็นต่ำ หรือไม่น่าจะเป็นเลยอย่างไร

2.1 เทคนิคการวิเคราะห์ความน่าจะเป็นโดยการแจกแจงในรูปแบบภูมิ

ตัวอย่าง การวิเคราะห์ข้ออ้างที่รับมาจึงเป็นสิ่งจำเป็น สมมุติเราพบคำกล่าวอ้างว่า

.....ในกลุ่มคนที่เสพยาบ้า
นักเรียน เสพยาบ้ามากกว่า นักร้อง
บุญเม้ง เป็นนักเรียน บุญตา เป็นนักร้อง
ข้อสรุป
ดังนั้น บุญเม้งมีแนวโน้มเสพยาบ้ามากกว่าบุญตา

ขั้นที่ 1 แจกแจงสาระของข้อความที่ได้รับ

เพื่อจะพิสูจน์ความน่าจะเป็นของข้ออ้าง ควรแจกแจงตามสาระที่ให้มา

1) คนจำนวนหนึ่งเสพยาบ้า

- นักเรียน
- นักร้อง
- กลุ่มอื่นๆ

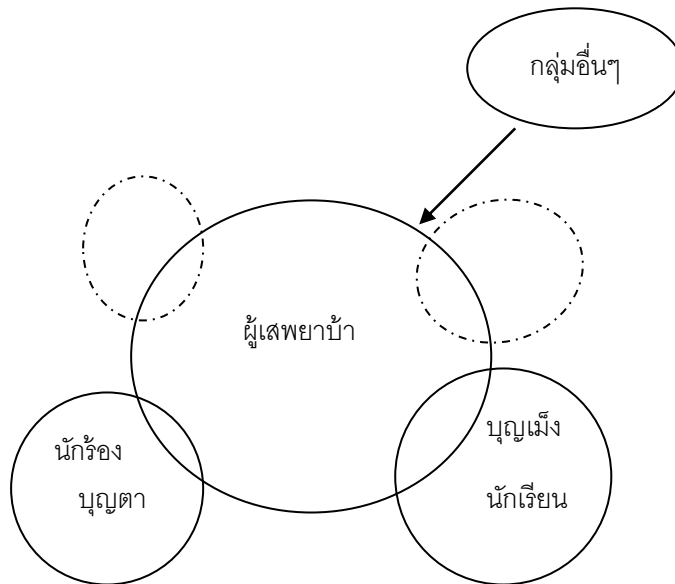
2) นักเรียนเสพยาบ้ามากกว่านักเรียน

3) บุญเม้งเป็นนักเรียน

4) บุญตาเป็นนักเรียน

เราจะพิสูจน์ว่า บุญเม้งมีแนวโน้มเสพยาบ้ามากกว่าบุญตามากน้อยเพียงใด

ขั้นที่ 2 เขียนความสัมพันธ์ของข้อความ



เมื่อภาพปรากฏจะทำให้เราชัดเจนขึ้นในการวิเคราะห์ จะเห็นว่าโอกาสที่บุญเม้งจะเสพยาบ้ามากกว่าบุญตานั้น ถ้าพิจารณาเพียงแต่เหตุผลความเป็นนักเรียนกับการเป็นนักเรียนนั้น พบว่าไม่มีความสัมพันธ์เชิงเหตุผลกับการเสพยาบ้าที่น้อยกว่าของนักเรียนแต่อย่างใด เนื่องจากยังมีปัจจัยอื่นๆ อีกหลายประการที่เป็นสาเหตุให้คนเสพยาบ้า

หากจะพูดถึงโอกาสความน่าจะเป็นที่บุญเม้งจะเสพยาบ้า จะต้องมึข้อมูลที่เป็นเหตุเป็นผลกันมากกว่านี้ เช่น จากการสำรวจพบว่าร้อยละ 10 ของนักเรียนทั้งหมดเสพยาบ้า ข้อมูลนี้จะทำให้คาดการณ์ความน่าจะเป็นที่บุญเม้งจะเสพยาบ้าได้อย่างง่าย ๆ ว่าเท่ากับ 1 ใน 10 ของนักเรียนทั้งหมดที่มีโอกาสเสพยาบ้า

การจำแนกแจกแจงเพื่อหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของข้อความ จะช่วยให้เราเห็นว่าข้อความที่ดูเหมือนเป็นเหตุเป็นผลกันนั้น แท้จริงแล้วอาจไม่มีความเชื่อมโยงกันเลยก็เป็นได้

2.2 เทคนิคการวิเคราะห์ความน่าจะเป็นโดยการแจกแจงเป็นตัวเลข

ตัวอย่าง ลองพิจารณาข้อความต่อไปนี้

ชุตติมาบอกจิตติมาว่า **“ถ้าพรุ่งนี้ไม่ไปธุระให้แม่ จะชวนเธอไปเที่ยวพืทยา”**

จิตติมาตอบว่า **“เอ๋อ...งานฉันอาจจะเสร็จไม่ทัน เหาอย่างนี้แล้วกัน ถ้างานเสร็จฉันจะไปนะ”**

บอกได้หรือไม่ว่า โอกาสที่ชุตติมาและจิตติมาจะได้ไปเที่ยวพืทยานั้นมีมากน้อยเพียงใด?

เราคิดโดยแจกแจงเงื่อนไข 2 เงื่อนไข

1. ชุตติมาจะไปได้ ถ้าไม่ไปทำธุระให้แม่
2. จิตติมาจะไปได้ ถ้าทำงานเสร็จ

ชุตติมาลองประเมินความน่าจะเป็น โดยให้คะแนนเต็ม 100 ในแต่ละเงื่อนไข สมมติประเมินได้ว่า

โอกาสที่ต้องไปทำธุระให้แม่ คิดเป็น 60

โอกาสที่ไม่ต้องไปทำ คิดเป็น 40

โอกาสที่จิตติมาจะตอบรับคำชวน คิดเป็น 60

โอกาสไม่ตอบรับ คิดเป็น 40

ชุตติมาเห็นความน่าจะเป็นว่า โอกาสที่จะได้ไปพืทยานกับจิตติมานั้นมีน้อยกว่าครึ่ง

การแจกแจงเป็นตัวเลขทำให้เห็นภาพความน่าจะเป็นที่ชัดเจนขึ้นกว่าการใช้คำว่า “บางที” “อาจจะ” “ถ้า...จะ...” แต่เป็นการประเมินโดยใช้ตัวเลขจะเห็นความน่าจะเป็นที่ชัดเจนกว่า

2.3 เทคนิคการวิเคราะห์ความน่าจะเป็นโดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบ

หญิงชราคนหนึ่งเตือนหลานชายว่า **เขาไม่ควรออกจากบ้านเมื่อจิ้งจกทักเพราะจะได้รับอันตราย แต่ปรากฏว่า หลานชายไม่เชื่อ ตอนบ่ายถูกมอเตอร์ไซด์เฉี่ยวล้มได้รับบาดเจ็บ หญิงชราคนนั้นจึงสรุปว่า ถ้าจิ้งจกทักห้ามออกจากบ้าน**

การสรุปความสัมพันธ์นี้ เป็นปัญหาในเรื่องของการใช้เหตุผลเปรียบเทียบเหตุการณ์ 2 เหตุการณ์ที่ไม่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน

สมมุติสถานการณ์ B เกิดอยู่แล้วหรือจะเกิดอยู่แล้ว (อาจมีเหตุผลอื่นๆ ที่เป็นสาเหตุทำให้เป็นเช่นนั้น) แต่เรากลับสร้างเงื่อนไขหนึ่งขึ้นมาระหว่างทางโดยสร้างสมมุติฐานขึ้นมาว่า เมื่อทำตามเงื่อนไข A จะเกิดสถานการณ์ B ขึ้น จากนั้นจึงทำตามเงื่อนไข A ปรากฏว่าเหตุการณ์ B เกิดขึ้นจริง จึงสรุปว่าสถานการณ์ B เกิดขึ้นเพราะ A

3. วิเคราะห์ความเป็นไปได้

การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ คือ การพิจารณาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล

แจกแจงองค์ประกอบของความเป็นไปได้

สมมุติว่าเราต้องการพูดภาษาอังกฤษให้ได้ภายในหกเดือน จะทำเช่นใด?
เราต้องรู้เบื้องต้นก่อนว่า “การที่เราจะพูดภาษาอังกฤษได้นั้นต้องมีปัจจัยอะไรบ้าง?”

วิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ เช่น

- ความรู้และทักษะพื้นฐานทางภาษาอังกฤษ
- คุณภาพของผู้มาสอนเรา
- เวลาที่ใช้ในการเรียน การทบทวน

ฯลฯ

วิเคราะห์ความเป็นไปได้ที่เกิดเหตุการณ์เช่นนี้

จากนั้นมาวิเคราะห์แต่ละองค์ประกอบว่าสถานะของเราในปัจจุบันเป็นเช่นไร โอกาสที่เราจะทำให้สำเร็จครบทุกองค์ประกอบมีอะไรบ้าง แล้วอุปสรรคที่ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จมีอะไรบ้าง จากนั้นประเมินดูว่าเราจะสามารถทำสำเร็จหรือไม่ และต้องทำอย่างไรบ้าง

การแจกแจงองค์ประกอบและวิเคราะห์ความน่าจะเป็น อาจทำในรูปตาราง

ปัจจัย	สภาพ	ความเป็นไปได้			
		มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด

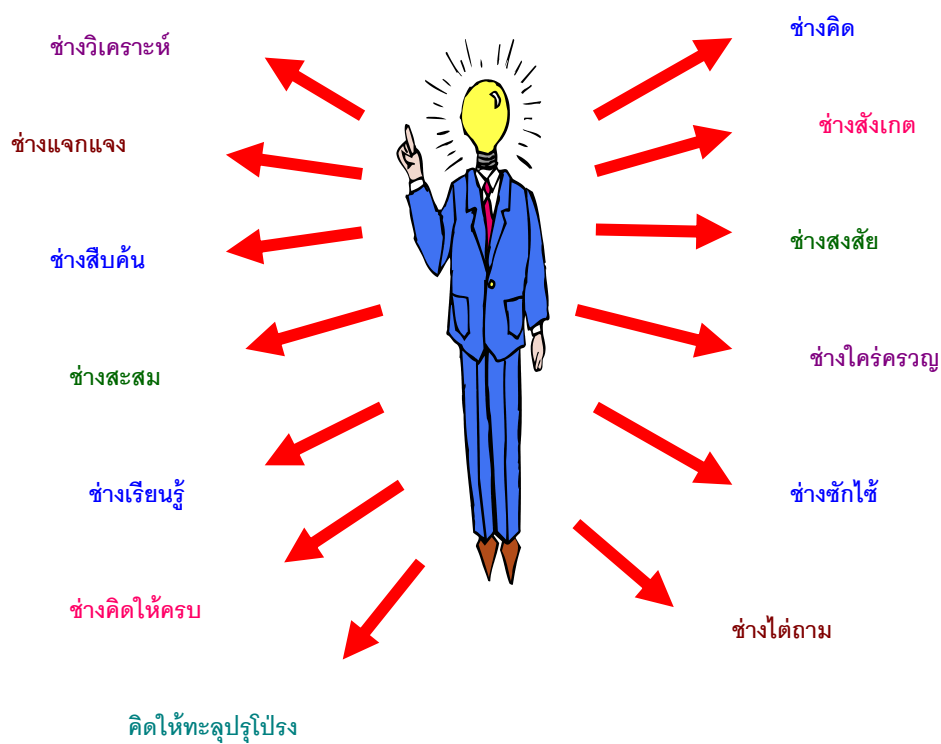
จากนั้นให้เลือกเฉพาะโอกาสที่เป็นไปได้มากที่สุด

เลือกข้อที่ตอบว่ามีความน่าจะเป็นมากและปานกลางออกมา สำหรับข้อที่มีความน่าจะเป็นน้อยก็นำมาพิจารณาประกอบด้วย

การจำแนกออกมาเช่นนี้ ทำให้เราใช้เวลาคิดได้ว่า สาเหตุที่เราคิดว่าเกี่ยวข้องกับนั้น เกี่ยวข้องอย่างไร โอกาสเกิดขึ้นมีมากน้อยเพียงใด เมื่อเห็นภาพทั้งหมดของสิ่งที่เกิดขึ้นจะช่วยให้เราสามารถประเมินได้ว่าจะทำอย่างไรต่อไป



นิสัยนักคิดเชิงวิเคราะห์





การคิดเชิงวิเคราะห์ นับว่าเป็นการคิดพื้นฐาน ไม่ว่าเราจะคิดเรื่องใดก็ตาม หากการคิดนั้นมีวัตถุประสงค์ที่นำไปสู่ การหาข้อสรุป การประเมินและการตัดสินใจ จำเป็นต้องมีการคิดเชิงวิเคราะห์เข้ามาช่วยเพื่อให้เกิดความเข้าใจเรื่องนั้น รู้ ที่มาที่ไป รู้ผลดีผลเสีย รู้ข้อเท็จจริง รู้ว่าถ้าปัจจุบันเป็นเช่นนี้ แนวโน้มอนาคตจะเป็นเช่นไร รู้ว่าสิ่งที่เราสร้างสรรค์ขึ้นมา นั้น นำมาใช้ได้กับโลกความเป็นจริงหรือไม่

การคิดเชิงวิเคราะห์ก่อประโยชน์อย่างมากทั้งนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานหรือการดำรงชีวิตประจำวันได้ ดังนี้

- (1) ในการวิจัยการวิเคราะห์นับเป็นหัวใจหลักของงานวิจัยเกี่ยวข้องกับการหาความสัมพันธ์ การหาเหตุผลในการ อธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
- (2) ในการวิเคราะห์สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ในแง่มุมต่างๆ ช่วยให้เราเข้าใจสาเหตุที่เกิดขึ้น ผลกระทบที่จะตามมา และสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อันนำไปสู่การแก้ไขปัญหา การเตรียมการป้องกัน การวางนโยบายและ การวางกลยุทธ์เพื่อโอกาสที่ดีกว่าในอนาคต
- (3) ในการวิเคราะห์ข่าว ทำให้ทราบเบื้องหน้า เบื้องหลังของเหตุการณ์ประจำวันที่เกิดขึ้น ไม่เพียงรับรู้ที่เกิดอะไร ขึ้นเท่านั้น แต่ทราบว่าเหตุใดจึงเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจะส่งผลกระทบต่ออย่างไรต่อไป และต้องนำไปสู่การ ป้องกันหรือการวางแผนอย่างไรต่อไป
- (4) ให้เราเข้าใจคนว่า เหตุใดคนๆ นี้ จึงแสดงออกเช่นนี้ อะไรเป็นมูลเหตุจูงใจ สิ่งที่เขาแสดงออกจะส่งผลกระทบต่อ อย่างไรต่อตัวเองในอนาคต ถ้ามูลเหตุเปลี่ยน พฤติกรรมของเขาจะเปลี่ยนไปด้วยหรือไม่
- (5) วิเคราะห์ข้อความคำกล่าวอ้างต่างๆ โดยพิจารณาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างข้ออ้างและข้อสรุป หลักฐาน ที่นำมากล่าวอ้าง วิจัยฉัยแรงจูงใจหรือเหตุผลที่นำมากล่าวอ้างจะช่วยให้เราค้นพบความถูกต้องหรือผิดพลาดของข้ออ้างนั้น
- (6) วิเคราะห์และประเมินผลความสำเร็จของแผนงานโครงการต่างๆ ได้อย่างถูกต้องตรงตามความเป็นจริงและมี หลักวิชาการ

อ้างอิง

1. ชื่อหนังสือ การคิดเชิงวิเคราะห์
ชื่อผู้แต่ง เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์
2. บทความ เรื่อง “การคิดวิเคราะห์” ของ น.ส.ประไพ คิวะสิราวิลาส
สถาบันการพัฒนาชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน

